

**CUMHURİYET DÖNEMİ
TÜRK BÜTÇELERİ
(1924 - 1993)**

Erdoğan ÖNER
Maliye Bakanlığı
Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürü

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyetinin ilk bütçesi 1924 yılına aittir. 1924 tarihli bu bütçe ile halen uygulanmakta olan 1994 bütçesi incelendiğinde aralarında çok önemli farkların olduğu görülecektir. 1924 ilâ 1994 yılları arasındaki 70 yıllık bu dönemde bütçeler sürekli olarak değişmiş ve değişen bu ihtiyaçlara göre bütçeler yeniden şekillenmiştir.

Bu çalışmada, 1924 yılından itibaren onaf yıllık dönemler itibariyle Türk bütçelerindeki gelişmeler incelenmiştir. Bu inceleme sırasında, bütçe büyüklüklerindeki gelişmeler, bunların GSMH'ya oranları, gelirlerin giderleri karşılama oranları gibi çeşitli hususlar üzerinde durulmuş ve ayrıca bu dönemlerde meydana gelen önemli bazı ekonomik olaylara da yer vermeye çalışılmıştır.

I. TÜRK BÜTÇE SİSTEMİNDEKİ GELİŞMELER

Cumhuriyetin ilk yıllarından 1994 yılına kadar 957 adet genel ve katma bütçe kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunların 71 adeti Genel Bütçeye, 886 adeti Katma Bütçeli idarelere aittir. Ayrıca 70 yıllık bu dönem içerisinde, 612 adet ek ve olağanüstü ödenek kanunu, 652 adet kesin hesap kanunu ve 19 adet geçici bütçe kanunu çıkarılmıştır. 2240'a ulaşan bu sayı, Cumhuriyet döneminde çıkarılan 12.000 civarındaki kanunun yaklaşık % 20'si gibi oldukça yüksek bir kısmının bütçelerle ilgili olduğunu göstermektedir.

Öte yandan, Türk Bütçe Sistemi bu dönemde sürekli olarak gelişmiş ve bugünkü yapısına kavuşmuştur. Zaman zaman meydana gelen bu değişiklikler mevcut bütçe büyüklükleri ile geçmişteki rakamların karşılaştırılmasında bazı zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Bu dönem içerisinde, bütçelerin kapsadığı daire sayılarından, bütçelerin tasnif tarzına kadar, pek çok şey değişmiş ve bütçeler belirli dönemler itibariyle çok değişik özelliklere sahip olmuşlardır.

Bu nedenle, bütçe büyüklükleri hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek amacıyla bütçe sistemindeki gelişmelerin de ayrıca belirtilmesinde yarar bulunmaktadır. 1924 ilâ 1994 dönemini kapsayan 70 yıllık bu dönem içerisindeki önemli bazı gelişmeleri şu şekilde kısaca özetlemek mümkündür.

1. Genel ve katma bütçeli idarelerden oluşan konsolide bütçeye dahil kuruluşların sayılarında zamanla önemli değişiklikler meydana gelmiştir. İdari yapıda meydana gelen değişiklikler sonucunda, başlangıçta kuruluşların tamamına yakını genel bütçede yer almakta iken bazı kuruluşlar zamanla katma bütçeli

idare olmuş, bazı kuruluşlar ise KİT veya özerk bütçeli idare statüsüne kavuşarak genel ya da katma bütçe dışına çıkmışlardır. Konsolide bütçeye dahil kuruluş sayısı ise, yeni kurulan idareler nedeniyle genellikle artış eğilimi göstermekte, bazen de bazı idarelerin bütçe dışına çıkmış olması nedeniyle azalmaktadır. Bu durum, bütçelerin kapsadığı daireler bakımından farklılıklar yaratmıştır. Nitekim 1924 yılında genel ve katma bütçeli idarelerin sayısı 34 iken, 1994 yılında 102'ye ulaştığı görülmektedir.

2. Türk bütçe sisteminde bütçe harcamaları;

1924-1950 döneminde idari sınıflandırmaya göre toplam olarak,

1951-1963 döneminde cari ve yatırım olarak,

1964 yılından itibaren ise cari-yatırım-transfer

şeklinde üçlü ayrıma gidilerek gösterilmiştir.

3. Genel bütçe gelirleri 1924-1960 dönemine, vergi ve tekel gelirleri ile vergi dışı normal gelirler olarak kodlanmışken 1961'den itibaren özel gelir ve fonlar da bu sınıflandırmaya ilave edilmiştir. ~

4. 1986 yılına kadar, iç ve dış borç hasılatı bütçe gelirleri; borç anapara geri ödemeleri ile faizleri bütçe giderleri arasında yer almıştır. 1986 yılından itibaren ise, borçlanma hasılatı bütçe gelirleri, iç ve dış borç anapara geri ödemeleri de bütçe giderleri içersinde sayılmamaktadır. Sadece borç faizleri, bütçenin gider bölümünde yer almakta ve transfer tertiplerinde gösterilmektedir.

5. Devlet borçlarına ilişkin harcamalar, 1924-1963 döneminde "Düyunu Umumiye" veya "Devlet Borçları" adı altında Maliye Bakanlığı bütçesi dışında, 1964-1983 döneminde Maliye Bakanlığı bütçesinde, 1984 yılından itibaren Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı bütçesi içinde gösterilmiştir.

6. Nazım gelir ve gider rakamları 1931-1985 yılları arasında, bir yandan bütçeye gelir, diğer yandan gider yazılmak suretiyle bütçeye dahil edilmişlerdir. 1986 yılından bu yana ise sözkonusu miktarlar bütçe gelir ve gider rakamlarına dahil edilmemektedir.

7. Cumhuriyetin ilk yıllarında bütçeler hazırlanırken genel bütçe gelir ve gider dengeleri esas alınmış, konsolide bütçe uygulamasına 1960'larda geçilmiştir. Bu çalışmada ise, katma bütçeler genel bütçe ile bir arada mütalaa edilmiştir. Bu çalışmada ise, katma bütçeler genel bütçe ile bir arada mütalaa edilerek 70 yıllık dönemin tümü için **konsolide bütçe** rakamlarına ulaşılmıştır.

8. 1963 yılına kadar bütçeler "kısım"lara ayrılmak suretiyle düzenlenirken, 1964-1973 döneminde kuruluşların tüm faaliyetleri belirlenerek harcama kalemlerini temsil eden bölüm başlıkları altında gösterilmiştir. 1973 yılından itibaren ise, program, alt program, ödenek türü, faaliyet-proje ve harcama kalemi şeklinde bir yapı oluşturulmuş ve kodlama sistemi getirilmiştir.

9. Kamulaştırma harcamaları, 1964-1972 döneminde transfer, 1973-1984 döneminde yatırım ve 1985 yılından itibaren tekrar transfer harcamaları içersinde gösterilmiştir.

10. Bütçe ödeneklerinden ilk defa 1973 yılında % 1 oranında kesinti yapılmıştır. Bu uygulama, takip eden yıllarda (1981-1985 dönemi hariç), kuruluş bütçelerinden kesilen miktarların iptali veya bu miktarların yedek ödenek veya personel ödeneği gibi bütçe içi diğer tertiplere aktarılması şeklinde devam etmiştir. İlgili yıllardaki kesinti oranları % 1 ilâ % 12 arasında değişmekte ve kesintinin kapsamı konusunda farklı uygulamalara yer verilmektedir.

11. 1973 yılında Program Bütçe uygulamasına geçilmiştir.

12. 1984 yılına kadar katma bütçeli idareler için ayrı ayrı bütçe kanunları çıkarılmaktaydı. Ancak bu tarihten itibaren, katma bütçeli idarelerin tümü için tek bir bütçe kanunu çıkarılmaya başlanmıştır.

13. 1985 yılından itibaren bütçenin kodlama sistemi değiştirilmiş ve harcama kalemleri 10'lar düzeyinde kodlanırken 1985 yılından itibaren 100'ler bazında düzenlenmeye başlanmıştır.

14. 1983 yılında bazı Bakanlıklar birleştirilmiş ve 1984 yılı bütçesinde genel bütçeli kuruluşlarda önemli değişiklikler olmuştur.

15. Mahalli idarelere genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar muhtelif tarihlerde (1948, 1981) düzenlenmiş olup, bu paylar 1984 yılından itibaren önemli nispette (vergi gelirlerinin % 13-14'ü oranına) yükseltilmiştir.

16. Milli Savunma Bakanlığı'nın, savunma özel yatırımlarına ilişkin harcamaları 1988 yılına kadar yatırımlar, bu tarihten sonra ise diğer cari harcamalar içersinde yer almaktadır.

17. 1983 yılından sonra kurulan çok sayıda fona genel bütçe vergi gelirlerinden (% 10 civarında) paylar ayrılmaya başlanmıştır. 1988 yılında ise, fon gelirlerinden kesinti yapılmak suretiyle bütçeye aktarma yapılmaya başlanmış ve

kesinti uygulaması 1992 yılına kadar sürmüştür. 1993 yılında, bazı istisnalar dışında, fon gelir ve giderleri bütçe kapsamına alınmıştır.

II. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK BÜTÇELERİ

Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan başlayarak günümüze kadar olan süreçte bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı % 11.5'dan % 38'lere, bütçe gelirleri % 12'den % 29'lara kadar yükselmiştir. Bu oranlar, sözkonusu dönemlerde uygulanan ekonomik politikalara göre yükselmiş veya azalmıştır. Bunun sonucunda da bütçelerde bazı yıllarda fazlalık görülmüş, fakat genelde % 1 ilâ % 9 arasında seyreden bütçe açıklarıyla karşılaşılmıştır.

1- 1924 - 1933 Dönemi

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk bütçesi 28 Şubat 1921 tarihli "1920 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu"dur. 25 maddeden oluşan bu bütçe, avans kanunlarıyla verilmiş yetkilere göre yapılmış harcamaların mahsubunu sağlayan bir yasa mahiyetindedir, 1921, 1922 ve 1923 yıllarında ise ayrı bütçeler yapılamamış ve avans kanunları ile harcamalar yapılmıştır. Bu dönemde, şimdiki anlamda bütçeler yapılamamış olup, normal bütçe kanunları ancak 1924 yılından itibaren çıkarılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, dönemin başlangıç tarihi olarak 1924 yılı esas alınmış ve 1933'e kadar olan gelişmeler aşağıda özetlenmiştir.

Bu dönemdeki gelişmelere geçmeden önce, Cumhuriyet döneminin ilk normal bütçe kanunu diyebileceğimiz 1924 yılı bütçe kanunu üzerinde ayrıca durmak ve bazı önemli özelliklerini belirtmek faydalı olacaktır.

1924 tarihli bütçe kanunu ile 26 adet genel bütçeli kuruluşa 140.4 milyon TL. ödenek tahsis edilmiştir. Aynı yılın bütçe harcaması ise 131.6 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir. Bütçe harcamalarında en büyük pay % 21 ile Müdafai Milliye Vekaleti'ne at bulunmaktadır. Bu tarihteki katma bütçeli idare sayısı 8 olup, bu kuruluşların 1924 yılı harcamaları 21.3 milyon TL. olmuştur. Hazine yardımları düşüldükten sonra 1924 yılı konsolide bütçe harcaması 141.3 milyon TL. olarak ortaya çıkmaktadır.

1924 yılında genel bütçe gelirleri 138.4 milyon TL. olarak gerçekleşmiş olup, bu miktarın 121.4 milyonu vergi gelirlerine, 17 milyonu vergi dışı normal gelirlere aittir. Vergi gelirlerinin üçte biri aşar'dan, % 24'ü de gümrük vergilerinden elde edilmiştir. Bu dönemdeki katma bütçe gelirleri ise 19.7 milyon TL. dir. büyüklüğü ise 146.5 milyon TL. olmaktadır.

Belirtilen büyüklüklere göre, 1924 yılı bütçesi konsolide bazda 5.2 milyon TL. fazla vermiş olmaktadır.

1924-1933 döneminde bütçe giderlerinin GSMH içerisindeki payları % 11.5 ile % 22.4 oranında değişmiştir. On yıllık bu dönemde bütçe giderlerinin GSMH içerisindeki payı ortalama % 15.5 olmuştur. Aynı dönemde bütçe gelirlerini GSMH içerisindeki payı da % 12'lerden % 20'lere kadar yükselmiş ve payı ortalama % 15.3 olmuştur. Bu dönemde bütçeler dört yıl hariç fazlayla bağlanmıştır. Aynı dönemde, GSMH miktarlarının önce yükseldiği ancak 1930 yılından sonra azaldığı görülmektedir. Dönem başında 1.204 milyon TL. olan GSMH miktarı, dönem sonunda 1.141 milyon TL. olarak gerçekleşmiştir.

Bu dönemdeki bütçe uygulamalarının ve GSMH değişikliklerini değerlendirebilmek için öncelikle bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar ve gelişmeler üzerinde durmak gerekmektedir.

1924 yılından 1933 yılına kadar olan dönemde, özel girişimlere ağırlık verilmiş, ekonomik ve mali politikalar bu çerçevede hazırlanarak uygulanmıştır. "Liberal ekonomi dönemi" olarak adlandırılan bu dönemdeki en önemli olaylar, 1925 yılında aşar'ın kaldırılması, 1926 yılında yapılan vergi reformuyla sistemde yapılan değişiklikler ve 1929 yılında dünyada yaşanan ekonomik buhrandır. Özellikle 1929 yılında yaşanan buhran ülkemizi de etkilemiş ve takip eden yıllarda bütçe gider ve gelir büyüklüklerinde daralmalar görülmüş ve bütçe açıklarıyla karşılaşmıştır.

Özetle, 1924 ilâ 1933 yıllarını kapsayan bu dönemde bütçe politikalarının temelini bütçe denkliliği oluşturmaktadır. Bu dönemde bütçe açığının meydana geldiği 4 yılda da, açıkların GSMH'ya oranı % 1 ve % 2 gibi oldukça düşük düzeylerdeydi. Maliye disiplininin hakim olduğu, bütçe dengesine aşırı önem gösterildiği bu dönemin bütçe uygulama sonuçları da başlangıç bütçelerinden önemli sapmalar göstermemektedir.

Bu dönemin diğer bir belirgin özelliği de savunma harcamalarının ön planda tutulmasıdır. Bütçe içindeki payı % 30'lara kadar yükselen savunma harcamaları da 1929 yılındaki ekonomik buhrandan etkilenmiş ve dönem sonundaki payı % 17'lere kadar düşmüştür. Bu dönemde Sağlık Bakanlığının bütçe harcamaları içerisindeki payı ortalama % 1.5, Milli Eğitim Bakanlığının payı ise % 3.7'dir.

Bu dönemde bütçe giderlerindeki ortalama artış oranı ilk beş yıllık dönemde % 12 olurken, ikinci beş yıllık dönemde 1929 yılındaki ekonomik buhran

nedeniyle % 2.5'lere kadar düşmüştür. Aynı trend bütçe gelirlerinde de görülmektedir. İlk beş yıllık dönemde bütçe gelirleri ortalama % 1.7 artarken, ikinci beş yıllık ödenimde ortalama % 1.2 oranında azalmıştır. On yıllık bu dönemde, bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı % 99.6, vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı % 72.6 olmuştur. Dönem başında % 10 olan vergi yükü ise, giderek artmış ve dönem sonunda % 14'lere kadar yükselmiştir. Vergi yükü ortalama % 11 olmuştur.

Sonuç olarak 1924-1933 dönemi; yaşanan ekonomik buhran, aşar'ın kaldırılması, ödenmesi gereken devlet borçları gibi bütçe dengesini olumsuz yönde etkileyebilecek çeşitli faktörlere rağmen, bütçe disiplininin ve tasarruf anlayışının hakim olduğu, kronik bütçe açıklarıyla karşılaşmadığı bir dönem olmuştur.

2- 1934 - 1943 Dönemi

Bu dönemde bütçe giderlerinin GSMH'ya oranı ortalama % 20.6, bütçe gelirlerinin % 21.9 olmuştur. 1939 yılı hariç, bütçeler açık vermemiştir. 1941 yılında, 685 milyon liralık harcamaya karşılık 788 milyon liralık gelir elde edilmiş olup, bu yılın bütçesinde GSMH'nın % 3.5'i gibi rekor düzeyde bir bütçe fazlası ortaya çıkmıştır.

Bu dönemin en belirgin özelliği "Devletçilik" olarak nitelendirilen politikaların uygulanmasıdır. 1933 yılından 1938 yılına kadar olan bu dönemde "Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı" başarıyla uygulanmıştır. Bu dönemde, sanayi ve tarıma özellikle önem verilmiş ve Etibank, Sümerbank, TDÇİ, SEKA gibi önemli iktisadi devlet teşekkülleri kurulmuştur.

Ancak 1939 yılında, İkinci Dünya Savaşının başlaması ile Türkiye harp ekonomisi dönemine girmiş ve harcamalarının büyük bir bölümünü savunma giderlerine ayırmak zorunda kalmıştır. Hazırlanan beş yıllık ikinci sanayi planı ise uygulanamamıştır.

Bu on yıllık dönemde muhtelif gelir yasaları çıkarılmıştır. Bunların en önemlileri yeniden düzenlenen "Muamele Vergisi Kanunu", "Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi" ile 1942 yılında çıkarılan "Varlık Vergisi Kanunu" olmuştur. Servetler ve fevkalade kazançlar üzerinden bir kez vergi alınmasını öngören Varlık Vergisi Kanunu bir buçuk yıl uygulanmış ve 1944 yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu dönemin diğer bir özelliği de, Milli savunma giderlerinde görülen olağanüstü artışlardır. 1934 yılından sonra olağanüstü artmıştır. 1939 yılında bu pay

% 32.7'ye, 1941 yılında % 44.6'ya yükselmiştir. On yıllık dönemins onu olan 1943 yılında bu oran % 44.6 olup, dönem başına göre savunma giderlerinin % 100'ün üzerinde arttığını göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle, Cumhuriyet hükümetleri 1940 ilâ 1944 yıllarını kapsayan 5 yıllık dönemde bütçe harcamalarının yaklaşık yarısını savunma harcamalarına ayırmak zorunda kalmışlardır.

Bu gelişmeler, diğer kuruluşların bütçelerinde ve hizmetlerinde önemli kısıntılar yapılması zaruretini ortaya çıkarmıştır. Ancak tüm bu sıkıntılara rağmen eğitim ve sağlık hizmetlerine önem verilmeye devam edilmiştir. Eğitim hizmetlerinin bütçedeki payı önceki dönemde olduğu gibi ortalama % 3.7'dir. Sağlık hizmetlerinin payı ise % 2.2'ye yükselmiştir.

1942 yılı bütçesinde, konsolide bazda bütçe başlangıç ödenekleri toplamı 405 milyon olduğu halde, yıl sonundaki bütçe giderleri gerçekleşmesi 685.5 milyon liraya ulaşmıştır. Başlangıç ödeneklerine göre bütçe giderlerindeki büyüme oranı % 70'dir. Bu oran 1942'de % 103, 1943 yılında ise % 83 olarak gerçekleşmiştir.

İlk on yıllık dönemde 1929 yılındaki ekonomik buhranın Türkiye'yi etkilediği belirtilmiştir. İkinci on yıllık dönemde de, bu defa İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Türk ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiş ve bunun etkileri 1950 yıllarına kadar devam etmiştir. Savaşın parasal yükü ve bunun bütçe giderleri içersindeki payı oldukça yüksek olmuştur.

On yıllık bu dönemde bütçe giderleri artış oranı ortalama % 17.9 olurken, bütçe gelirlerinde bu oran % 19.7 olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, bütçe gelirleri bütçe giderlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı % 106, vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı % 61.1 olmuştur.

Bu dönemde uygulanan ekonomik politikalar sonucu bütçe gider ve gelirlerinin GSMH içersindeki payları artmıştır. Bir önceki dönem % 11 olan vergi yükü bu dönemde ortalama % 12.3'e yükselmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bütçelerin başlangıç ödenekleri ile gerçekleştirmeleri arasında büyük farklar oluşmasına rağmen bütçe açıkları sözkonusu olmamıştır. Bu husus, savaş yıllarında bile bütçe denkliliğine önem verildiğini ortaya koymaktadır.

Dış ticaret dengesinde de bu dönemde fazlalıklar görülmektedir. Bu dönemde 1938 yılı hariç, ihracat gelirleri, ithalat giderlerinden daima yüksek olmuştur.

Özetle, 1934-1943 yıllarının ilk yarısının başarılı bir sanayileşme planının uygulandığı, ikinci yarısının ise savaş nedeniyle savunma harcamalarının ağırlık kazandığı bir dönem olduğunu belirtmek uygun olacaktır.

3- 1944 - 1953 Dönemi

Bu dönemdeki gelişmeleri, 1944-1949 ile 1950-1953 yılları esas alarak incelemek uygun olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği 1945 yılından 1950 yılına kadar olan bu dönemde savaşın etkileri devam etmektedir. Ekonomik açıdan durgunluğun görüldüğü bu dönemde devletçilik politikalarında gerileme görülmektedir. Bütçe gider ve gelirlerinin GSMH içindeki payları % 14 ile % 25 arasında değişmektedir. Bu dönemde de bütçe denkliliğine verilen önem devam etmekte ve genelde bütçe fazlaları ortaya çıkmaktadır.

Ancak bu dönemde, özellikle 1950'den sonraki gelişmeler üzerinde durmak gerekmektedir. 1950 yılından sonraki bu dönemde yeni ekonomik politikalar hakim olmuş ve özel kesime öncelik verilerek liberal ekonomi uygulamasına geçilmiştir. Ancak sanayiden ziyade tarımsal gelişmelere ve alt yapı yatırımlarına ağırlık verilmiştir.

Uygulanan yeni ekonomik politikalar ekonomiyi canlandırmış, ithalat ve ihracatta önemli artışlar sağlanmıştır (Dış ticaret dengesinde, bu dönemin ilk 3 yılında da fazlalık görülmüştür. Ancak 1947 yılından itibaren dış ticaret dengesi devamlı açık verecektir.) Kamu yatırımları artırılmış ve tarım üretiminde olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Ayrıca fiilen bu yıllarda başlayan dış yardımlar da ekonomik gelişmelerde olumlu rol oynamıştır.

Ekonomik hayattaki bu canlanmayla birlikte, bütçe giderlerinde artış görülmektedir. Bu dönemde Milli Savunma harcamaları % 20'ler civarındaki normal seyrine kavuşurken, bir önceki dönemde % 3.7 olan Milli Eğitimin payı % 7.9'a yükselmiştir. Sağlık Bakanlığının harcamalarının payı yine % 2.5'ler düzeyindedir.

Bu dönemde 1950 yılında yapılan vergi reformuyla, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi ve Esnaf Vergisi kanunları yürürlüğe konulmuştur. Ancak vergi gelirlerinde önemli bir artış görülmemektedir. Bu dönem içerisinde, 1945 yılında, bütçe gider ve gelirlerinde % 40'lar civarında bir azalma görülmektedir. Bunun nedeni, mali yılın değişmesi nedeniyle 1945 yılı bütçesinin 7 aylık olarak uygulanmış olmasıdır.

Bütçe denkliliğine verilen önem nedeniyle, bu dönemde de bütçe gelirlerinin bütçe giderlerinden daha fazla gerçekleştiği görülmektedir. Bütçe gelirlerinin, bütçe giderlerini karşılama oranı % 101.5', vergi giderlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı ise % 66.3 olarak gerçekleşmiştir.

Vergi yükünde ise, uygulanan ekonomik politikalar sonucunda özellikle 1950 yılından sonra azalmalar görülmektedir. 1949 yılında % 15.5 olarak gerçekleşen vergi yükü, bundan sonra devamlı olarak azalarak % 11'lere kadar düşmüştür. Bu dönemde vergi yükü ortalama % 12.7 olarak gerçekleşmiştir.

4- 1954 - 1963 Dönemi

Ekonomide 1950-1953 döneminde görülen gelişmeler, 1954 yılından sonra yerini duraklamaya bırakmıştır. Bu dönemde fiyatlarda önemli artışlar görülmüş, dış ticaret açıkları artmış ve döviz rezervleri azalmıştır. Ekonomideki bu olumsuz gelişmeler, bütçe gider ve gelirlerinde de görülmektedir. Bütçe giderleri, bütçe gelirlerinden daha fazla artmış ve devamlı bütçe açıkları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde, bütçe harcamalarının GSMH'ya oranı düşmüş ve ortalama % 17.4 civarında gerçekleşmiştir. Aynı azalma devletin milli gelirden aldığı payda da görülmektedir. Bu dönemde bütçe gelirlerinin GSMH'ya oranı önceki döneme göre 2.5 puan azalarak % 17.3 olarak gerçekleşmiştir.

Ekonomideki olumsuz koşulların devam etmesi üzerine 4 Ağustos 1958 tarihinde "**İktisadi İstikrar Tedbirleri**" ilan edilmiştir. Programın temel amacı fiyatlarda istikrarı sağlamaktır. Bu programla, paramızın dış kıymeti ayarlanmış ve dolar kuru 280 kuruştan 9 liraya çıkarılmıştır. Ayrıca, para arzının kontrolü, faizlerin yeniden düzenlenmesi, ihracatın teşvik edilmesi gibi çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler sonucunda fiyatlardaki artış 1959 yılında yavaşlamış ve fiyat istikrarı temin edilmiştir.

Vergicilik alanında bu dönemdeki en önemli gelişme ise 1 Mart 1957 tarihinde yürürlüğe giren "Gider Vergileri Kanunu" olmuştur. Vergi gelirleri içerisinde, en önemli pay gelir vergisine ait olup, bu verginin tahsilatında önemli artış sağlanmıştır. Vergi yükünde ise dönem sonuna doğru artışlar görülmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren görülen bu artışlar, bu dönemdeki ortalama vergi yükünün % 12.3 olarak gerçekleşmesini sağlamıştır.

Dönemin sonlarında gerçekleşen 27 Mayıs 1960 inkılabı ile, ekonomi politikaları tekrar değişmiştir. Daha istikrarlı bir politika izlenmesi yolunda alınan tedbirler, 1960 ve 1961 yıllarında ekonomide bir duraklama meydana gelmesine

neden olmuştur. Bu dönemin son yılı olan 1963 yılı ise, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk yılını teşkil etmektedir.

Bu dönemde bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı % 99'a düşmüştür. Vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı ise % 71.5'dir. Yatırımlara ağırlık verilerek harcamaların artırılması, buna mukabil vergi gelirlerinde ciddi artışların sağlanamaması bütçe açıklarının devamlılık kazanmasına neden olmuştur. Bütçe açıklarının GSMH'ya oranı % 1 gibi düşük seviyelerde gerçekleşmektedir. Ancak düşük seviyelerde de olsa bütçe açıkları devamlılık kazanmıştır.

Bütçe giderlerinin dağılımında ise, en büyük pay yine Milli Savunma hizmetlerine aittir. Bu dönemde, bütçe giderlerinin ortalama % 25'i savunma hizmetlerine ayrılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının ayındaki artış bu dönemde de devam etmiş ve % 11.3'e yükselmiştir. Sağlık Bakanlığının payı da yine % 2.5'den, % 3.7'ye yükselmiştir.

5- 1964 - 1973 Dönemi

1964 yılı, Birinci Beş Yıllık Kalkınma planının ikinci yılıdır ve bu yıldan itibaren devletin gerek milli gelirden aldığı payda, gerekse bütçe giderlerinde artışlar görülmektedir. Önceki dönemde % 17 civarında olan bütçe gider ve gelirlerinin GSMH'ya oranı bu dönemde 4-5 puan artarak bütçe giderlerinde % 22'ye, bütçe gelirlerinde % 21'e yükselecektir.

1963-1967 yıllarını kapsayan birinci beş yıllık kalkınma döneminde büyüme hızı ortalama % 6.6 olarak gerçekleşmiş ve bu dönemde karma ekonomi anlayışı hakim olmuştur. 1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Döneminde de ekonomideki gelişmeler devam etmiş ve ortalama büyüme hızı % 7.1 olarak gerçekleşmiştir. Ancak bu dönemin son yılı olan 1973 yılında petrol fiyatlarında görülen büyük artışlar, iç ve dış ekonomik dengelerin bozulmasına neden olacaktır. Bu dönemdeki diğer önemli bir gelişme de, 1970 yılında, dolar kurunun 9 liradan 15 liraya yükseltilmesi olmuştur.

Özetlenecek olursa 1964-1973 yıllarını kapsayan bu dönemde sitkirralı ve planlı kalkınmaya önem verilmiş ve özellikle sanayide yüksek büyüme hızları elde edilmiştir.

Bu dönemdeki bütçe gider ve gelirlerinin GSMH içerisindeki paylarında önemli artışlar görülmektedir. Bütçe giderlerinin GSMH içerisindeki payı %

25.5, bütçe gelirlerinin payı ise % 23.6'lara kadar yükselmiştir. Bütçe açıkları da genellikle GSMH'nın % 1'i civarında gerçekleşmiştir. Bütçe harcamalarındaki artışla birlikte, bütçe gelirlerinde de belirli artışların sağlanmış olması, bütçe açıklarının daha hızlı büyümesini önlemiştir. Ancak gelirlerdeki bu artışlara rağmen, bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı bu dönemde de azalmış ve % 96.8 olarak gerçekleşmiştir. Vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı ise % 69 olmuştur.

On yıllık bu dönemde bütçe giderlerindeki ortalama artış oranı % 18.8'dir. Bütçe gelirlerindeki artış oranı da, bütçe giderlerindeki artışa yaklaştı ve % 18.3 olmuştur.

Bütçe giderlerinin kuruluşlar itibariyle dağılımında en büyük pay yine Milli Savunma Bakanlığına aittir. Bir önceki döneme göre, Milli Savunma'nın payı önemli miktarda azalmış olmasına rağmen, % 17.2 oranı ile yine en yüksek paya sahip bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığının payındaki artış bu dönemde de devam etmiş ve % 13 ile en yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Sağlık Bakanlığının payı ise % 3.4'e gerilemiştir.

Vergi gelirlerinin GSMH içerisindeki payı, bu dönemde gerek 1963 gerek 1970 yıllarında çeşitli vergi kanunlarında yapılan önemli değişiklikler sonucunda, her yıl devamlı olarak artış göstermiştir. Vergi yükü dönem başında % 13, dönem sonunda ise % 16.8'dir. Bu artışlar sonucunda, vergi yükü bir önceki döneme göre % 2.6 puan artarak % 15'e yaklaştı.

6- 1974 - 1983 Dönemi

Türkiye Cumhuriyetinin altıncı 10 yıllık bu döneminde çok önemli ekonomik gelişmeler yaşanmıştır. Petrol fiyatlarındaki olağanüstü artışlar ekonomik dengeleri bozmuş ve bunun sonucunda hızla yükselen fiyatlar ve negatif büyüme hızları ile karşılaşmıştır. 1980 yılında fiyatlardaki artış % 107'ye ulaşmış, büyüme hızı da negatif olmak üzere 1.1 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler, 24 Ocak 1980 tarihinde Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin alınmasına neden olmuştur. "24 Ocak Kararları" adı ile anılan bu tedbirler ile enflasyonda belirli bir düşüş sağlanmış, ihracat artmış ve tekrar pozitif büyüme hızlarına geçilmiştir.

Bu dönemin bütçelerinde de büyüme ve artışlar devam etmektedir. Bütçe giderlerinin GSMH içerisindeki payı 1979 yılında % 28.8 ile bu döneme kadar görülen en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Bu dönemdeki ortalama bütçe gideri/GSMH oranı bir önceki dönemin 3 puan üzerine çıkarak % 24.7 olarak gerçek-

leşmiştir. Bütçe gelirlerindeki artış ise, bütçe giderlerinin gerisindedir. Bütçe Geliri/GSMH oranı 2 puan artarak % 22.8 seviyesine yükselmiştir.

Bütçe giderlerinin bütçe gelirlerinden daha yüksek nispette artması, bir önceki dönemde devamlılık kazanan bütçe açıklarının, bu dönemde giderek büyümesine neden olmuştur. Bu döneme kadar genellikle GSMH'nın % 1'i civarında seyreden bütçe açıkları % 2'leri, % 3'leri aşmış ve 1977 yılında % 4.6 olarak gerçekleşmiştir.

Bu dönemdeki bütçe giderleri ekonomik ayırım itibariyle tasnife tabi tutulduğunda (ana para ödemeleri ve nazım giderler hariç), harcamaların ortalama üçte birinin personel giderlerine ayrılmış olduğu görülmektedir. Ancak dikkati çeken husus dönem başında % 38.2 olan personel giderlerinin bütçe içindeki payının sürekli olarak azalmış olması ve dönem sonunda % 25.7'ye düşmesidir. Bu dönemde transfer harcamalarının payı da üçte bir olup kalan miktarın % 20'si yatırım harcamalarına, % 13'ü diğer cari harcamalara ait bulunmaktadır.

Bu dönemdeki bütçe gelirlerinin de (iç ve dış borç hasılatı ile nazım gelirler hariç) yaklaşık % 85'i vergi gelirlerine ait bulunmaktadır. Bu oran, dönem içersinde % 80 ilâ % 91 arasında değişmiştir. Ancak bu dönemde vergi gelirlerinde 1981 yılına kadar önemli bir değişiklik yapılamamış olması, vergi gelirlerinin GSMH'ya esnekliklerini önemli ölçüde azaltmıştır. 1975 yılında GSMH artışı % 25.4, vergi gelirlerindeki artış ise % 45.8'dir. Vergi gelirlerindeki artışın, GSMH oranındaki artışa nispeti (esneklik) 1.80'dir. Ancak bu yıldan sonra esneklik oranı devamlı olarak azalmıştır. 1980 yılında GSMH artışı % 101.6 olurken, vergi gelirlerindeki artış % 84.9'da kalmıştır. Vergi gelirlerinin esnekliği 0.84 olmuştur. Bu oranlar, ancak 1980 yılında alınan tedbirlerden sonra artmış ve 1981 yılında % 1.23 ve 1983 yılında % 1.50 seviyelerine yükselmiştir.

Bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranındaki azalma bu dönemde de devam etmiştir. Söz konusu oran 1974-1983 döneminde, ortalama % 92.4 olarak gerçekleşirken, vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı 71.5 olmuştur. Vergi gelirlerinin GSMH içersindeki payındaki artış, 1980 sonrasında vergi kanunlarında yapılan düzenlemeler ve af kanunları sonucunda bu dönemde de devam etmektedir. 1978 yılında % 19'a kadar yükselen vergi yükü özellikle 1980'den sonra azalmaya başlamıştır. Ancak buna rağmen bu dönemde % 17.5 olarak gerçekleşen ortalama vergi yükü cumhuriyet döneminin en yüksek oranını teşkil etmiştir.

Bu dönemde bütçe giderlerinin, bütçe gelirlerinden daha yüksek nispette artması, bütçe açıklarının kronik hale gelmesine neden olmuştur. Dönemin başında GSMH'nin % 3'ü, 4'ü civarında seyreden bütçe açıkları, 1990'lı yıllarda % 6-7'lere tırmanmış ve 1993 yılında % 9.8 seviyesine ulaşmıştır.

Bütçe açığındaki bu büyümenin en önemli nedeni, borç faizi ödemeleri olmuştur. Örneğin 1983 yılında bütçe açığı/GSMH oranı % 2.6'dır. Bu tarihten sonra devamlı olarak yükselen bu oran 1993 yılında % 9.8 seviyesine kadar yükselmiştir. Ancak borç faizleri çıkarıldığında bütçe açığı/GSMH oranı 1983 yılında % 0.7 ve 1993 yılında % 1'dir. Bu oranlar bütçe açığındaki büyümenin borç faizlerinden kaynaklandığını ve borç faizleri hariç tutulduğunda bütçe açıklarının çok düşük seviyelere indiğini göstermektedir.

Bütçe gelirlerindeki artışın, bütçe giderlerindeki artışların gerisinde kalması, bütçe gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranının daha da azalmasına neden olmuştur. Bu dönemde, gelirlerin giderleri karşılama oranı ortalama % 82'lere kadar düşmüştür. Aynı azalma, vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranında da görülmektedir. Bu oran, bir önceki döneme göre 8 puan azalarak % 63.2 seviyesine düşmüştür.

SONUÇ

Bilindiği üzere, bütçeler hükümetlerin uygulayacağı ekonomik politikaların en etkili aracıdır. Cumhuriyet dönemindeki bütçeler de, 70 yıllık bu dönem içerisinde uygulanan ekonomik politikalara göre şekillenmiş ve buna göre bütçelerde bazı yıllarda gelir fazlalıkları olmuş, fakat genelde bütçe açıklarıyla karşılaşmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin 1924 ilâ 1993 yılları bütçelerindeki bu gelişmeler şu şekilde özetlenebilir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında bütçe politikalarının temelini bütçe denkliliği oluşturmuştur. Bu dönemde bütçeler, genelde gelir fazlalıklarıyla kapanmıştır. 1929 yılında yaşanan Dünya Ekonomik Bunalımı ülkemizi de etkilemiş ve müteakip yıllar bütçelerinde daralmalar görülmüştür. 1933-1938 dönemi ise, beş yıllık bir sanayi planının başarıyla uygulandığı bir dönemdir. Bu dönemdeki bütçe rakamlarına bakıldığında, bütçelerin yine gelir fazlasıyla kapandığı görülmektedir. 1939 yılından itibaren ise Türkiye bir harp ekonomisi dönemine girmiş ve harcamalarının büyük bir bölümünü savunma giderlerine ayırmak zorunda kalmıştır. 1950-1960 dönemi ise, devletin daha ziyade alt yapı yatırımları ile tarıma

öncelik verdiği bir dönem olmuştur. Yatırımlardaki artış bütçe giderlerinin büyümesine neden olmuş ve bu dönemde bütçe açıkları süreklilik kazanmaya başlamıştır. 1960'lı yıllarda ise planlı kalkınma dönemi başlamıştır. 1963 yılında başlayıp 1994 yılına kadar olan dönemde, altı adet beş yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma planlarının uygulandığı bu dönemlerde bütçelerin gider ve gelir büyüklükleri artmaya devam etmiştir. Ancak bütçe giderlerinin, gelirlere daha yüksek nispete artması kronik bütçe açıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1974 yılında yaşanan petrol şoku ise, ekonomideki tüm dengeleri bozduğu gibi, bütçe dengelerini de bozmuş ve bütçe açıklarının artmasına neden olmuştur. 24 Ocak 1980 kararları ise ekonomide belirli bir süre, istikrar sağlamış ve giderek yükselen bütçe açıkları azalma eğilimine girmiştir. Ancak özellikle 1983 yılından sonra iç ve dış borçlanmanın giderek yükselmesi, borç faizi ödemelerinin ve dolayısıyla bütçe giderlerinin artmasına neden olmuştur. Bütçe gelirlerindeki artışlar ise, giderlerdeki artış hızının gerisinde kalmış ve bu nedenle bütçe açıkları hızla artmıştır.

70 yıllık bu dönemde Türk bütçelerindeki gelişmelerle ilgili olarak, aşağıda belirtilen genel sonuçlara ulaşmak mümkün bulunmaktadır.

1. Bütçe harcamalarını ve gelirlerinin GSMH içersindeki payı, uygulanan ekonomik politikalara göre değişmekle birlikte giderek artan bir seyir takip etmiş ve 1993 yılında en yüksek seviyelere ulaşmıştır.

2. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında bütçelerde görülen gelir fazlalıkları giderek yerini bütçe açıklarına bırakmış ve gelirlerin giderleri karşılama oranı azalmıştır.

3. Konsolide bütçeye dahil genel ve katma bütçeli kuruluşların sayısı da, özellikle yeni kurulan üniversiteler nedeniyle, giderek artmıştır.

4. Cumhuriyet döneminde bütçe harcamalarının en büyük kısmı savunma harcamalarına ayrılmıştır. Savunma harcamalarını, eğitim harcamaları takip etmektedir.

5. Bütçe giderlerinin en sağlam kaynağı vergi gelirleridir. Ancak vergi gelirlerinin bütçe giderlerini karşılama oranı giderek azalmaktadır.

6. Son dönemlerde katma bütçeli idarelerin özgelirlerinin, giderlerini karşılama oranı azalmış ve % 2-3'ler seviyesine inmiştir. Bu durum, özgelirleri yüksek idarelerin zamanla katma bütçe statüsünden çıkmış olmasından kaynaklanmaktadır.

7. Bütçe giderlerinde, özellikle son dönemlerde görülen büyümenin çok çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Personel ve faiz harcamalarının önemli derecede artması, KDV dolayısıyla uygulamaya konulan vergi iadesi uygulaması, fonların bütçe kapsamına alınmış olması, yeni kurula teşkilatlar gibi nedenler, bütçe harcamalarının giderek büyümesine neden olmaktadır. Ziraî destekleme için yapılacak sübvansiyonlar da 1994 yılında bütçe kapsamına alınmıştır.

8. Vergi yükü, muhtelif dönemlerde değişik bir seyir izlemiştir. Ancak son yıllarda devamlı olarak yükselmiş ve 1993 yılında % 20 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır.

9. Vergi gelirlerinden mahalli idarelere ve fonlara ayrılan paylar özellikle 1984 yılından sonra arttırılmış ve bu husus genel bütçe vergi gelirlerinin azalmasına neden olmuştur. 1988 yılından itibaren ise gelişmeler aksi yönde olmuş ve fon gelirlerinden kesinti yapılması, fonların bütçeye alınması, Akaryakıt Tüketim Vergisinden bütçeye ayrılan payın artırılması gibi, genel bütçe gelirlerinin artırıcı tedbirler alınmaya başlanmıştır.

10. Son yıllardaki bütçelerin özelliği elastikiyetlerini kaybetmeleri olmuştur. Faiz ve personel ödemeleri gibi bütçede zorunlu olarak yer alması gereken kalemler bütçelerin esnekliğini ortadan kaldıracak boyutlara ulaşmıştır.

11. Son dönemlerde bütçe açıkları giderek büyümüştür. Ancak burada dikkat çekici husus, borç faizleri hariç bırakıldığında bütçe açıklarının çok cüzi seviyelere inmesi ve hatta bazı yıllarda gelir fazlalarının görülmesidir. Bu durum konsolide bütçe gider ve gelir dengesinin dışında, borç idaresi, KİT, fon, sosyal güvenlik kuruluşları ve mahalli idareler gider ve gelir dengelerinin de ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Eski yıllar gider ve gelirleri yeni tasnife göre ele alındığında bütçe açıkları değişmektedir. Bu konu, ileride kamu açıkları ile ilgili ayrı bir tebliğin konusu olacaktır.

Tablo 1 : Genel ve Katma Bütçeli Kuruluşlar (1924-1994)

YILLAR	GENEL BÜTÇELİ KURULUŞLAR (1)	KATMA BÜTÇELİ KURULUŞLAR (2)			GENEL TOPLAM (1+2)
		ÜNİVERSİTELER	DİĞER KURULUŞLAR	TOPLAM	
1924	26		8	8	34
1925	27	1	4	5	32
1926	28	1	7	8	36
1927	29	1	7	8	37
1928	28	2	7	9	37
1929	29	2	7	9	38
1930	26	2	7	9	35
1931	26	2	10	12	38
1932	27	2	12	14	41
1933	26	2	12	14	40
1934	27	2	11	13	40
1935	28	2	12	14	42
1936	27		8	8	35
1937	28		8	8	36
1938	28		8	8	36
1939	30		10	10	40
1940	30		10	10	40
1941	30		10	10	40
1942	30		10	10	40
1943	26		10	10	36
1944	26		9	9	35
1945	27		9	9	36
1946	27		9	9	36
1947	27	3	9	12	39
1948	27	3	9	12	39
1949	27	3	9	12	39
1950	29	3	11	14	43
1951	29	3	11	14	43
1952	29	3	10	13	42
1953	29	3	10	13	42
1954	29	3	10	13	42
1955	29	3	10	13	42
1956	29	3	10	13	42
1957	30	3	10	13	43
1958	30	4	10	14	44
1959	31	4	10	14	45
1960	32	4	10	14	46
1961	30	4	10	14	44
1962	31	4	10	14	45
1963	32	4	10	14	46
1964	31	4	10	14	45
1965	31	4	10	14	45
1966	31	4	10	14	45
1967	31	4	10	14	45
1968	31	5	10	15	46
1969	31	5	10	15	46
1970	31	6	10	16	47
1971	31	6	10	16	47
1972	35	6	10	16	51
1973	35	6	10	16	51
1974	36	8	11	19	55
1975	37	8	11	24	56
1976	38	13	11	27	62
1977	38	16	11	28	65
1978	40	17	11	30	68
1979	40	19	11	30	70
1980	38	19	11	30	68
1981	36	19	11	31	66
1982	36	20	11	39	67
1983	36	27	12	37	75
1984	30	27	10	39	67
1985	31	27	12	39	70
1986	31	27	12	40	70
1987	31	27	13	41	71
1988	31	28	13	41	72
1989	30	28	13	40	71
1990	32	28	12	40	72
1991	32	28	12	40	72
1992	33	28	12	40	73
1993	33	53	12	65	98
1994	37	53	12	65	102

Tablo 2 : Kurumların Bütçe Ödeneklerinden Yapılan İptal ve Bütçe İçi Aktarmalar

Yıl	İptal Edilen (%)	Bütçe İçinde Aktarılan (%)
1973	1.0	
1974	1.0	
1975	1.0	
1976	2.0	
1977	4.0	2.0
1978	5.0	
1979	5.0	
1980		2.0
1986		8.0
1987		8.0
1988		8.0
1989		11.5
1990		12.0
1991	2.5/5.0	6.5
1992	1.0	
1993	3.0	
1994	4.0	

1- 1930-1972 ve 1981-1985 dönemlerinde iptal ve aktarma yapılmamıştır.

2- Kuruluş bütçelerinden, çeşitli istisnalar dikkate alınarak yapılan kesintiler bazı yıllarda iptal edilmiş, bazı yıllarda ise Maliye Bakanlığı bütçesinin personel veya yedek ödenek tertiplerine aktarılmıştır.

Tablo 6 : Konsolide Bütçe (1924-1994)

Yıllar	(Milyon TL.)						
	(1) Bütçe Harcamaları	(2) Bütçe Gelirleri	(3) Bütçe Açığı	(4) GSMH	GSMH'a Oranları		
					1/4	2/4	3/4
1924	141.3	146.5	5.2	1,203.8	11.74	12.17	0.43
1925	214.6	185.8	-28.8	1,525.6	14.07	12.18	-1.89
1926	191.2	202.1	10.9	1,651.0	11.58	12.24	0.66
1927	223.4	233.5	10.1	1,471.0	15.19	15.87	0.69
1928	227.9	251.1	23.2	1,633.0	13.96	16.38	1.42
1929	254.6	267.8	13.2	2,073.0	12.28	12.92	0.64
1930	246.9	254.0	5.1	1,581.0	15.74	16.07	0.32
1931	238.6	214.6	-24.0	1,392.0	17.14	15.42	-1.72
1932	240.8	235.3	-5.5	1,171.0	20.56	20.09	-0.47
1933	255.5	231.9	-23.6	1,141.0	22.39	20.32	-2.07
1934	265.8	278.5	12.7	1,216.0	21.86	22.90	1.04
1935	302.0	316.5	14.5	1,310.0	23.05	24.16	1.11
1936	310.5	320.6	10.1	1,695.0	18.32	18.91	0.60
1937	364.4	378.4	14.0	1,807.0	20.17	20.94	0.77
1938	375.9	394.9	19.0	1,896.0	19.83	20.83	1.00
1939	479.1	478.1	-1.0	2,063.0	23.22	23.17	-0.05
1940	636.9	665.7	28.8	2,403.0	26.50	27.70	1.20
1941	685.5	788.5	103.0	2,992.0	22.91	26.35	3.44
1942	1,071.5	1,218.0	146.5	6,196.0	17.29	19.66	2.36
1943	1,215.2	1,300.8	85.6	9,232.0	13.16	14.09	0.93
1944	1,328.7	1,309.9	-18.8	6,685.0	19.88	19.59	-0.28
1945	741.6	812.1	70.5	5,470.0	13.66	14.85	1.29
1946	1,269.7	1,323.6	53.9	6,858.0	18.61	19.30	0.79
1947	1,909.1	1,979.6	70.5	7,543.0	25.31	26.24	0.93
1948	1,797.7	1,821.5	23.8	9,493.0	18.94	19.19	0.25
1949	2,066.2	2,064.7	-1.5	9,054.0	22.82	22.80	-0.02
1950	1,955.9	1,841.3	-114.6	9,694.0	20.18	18.99	-1.18
1951	2,060.1	2,116.3	56.2	11,644.0	17.69	18.18	0.48
1952	2,640.5	2,703.6	63.1	13,389.0	19.72	20.19	0.47
1953	2,572.0	2,543.4	-28.6	15,607.0	16.48	16.30	-0.18
1954	2,727.0	2,608.5	-118.5	15,915.0	17.13	16.39	-0.74
1955	3,452.7	3,399.4	-53.3	19,117.0	18.06	17.78	-0.28
1956	3,711.3	3,572.8	-138.5	22,047.0	16.83	16.21	-0.63
1957	4,377.4	4,337.5	-39.9	29,310.0	14.93	14.80	-0.14
1958	5,251.4	5,267.8	16.4	35,000.0	15.00	15.05	0.05
1959	7,046.8	7,154.6	107.8	43,670.0	16.14	16.38	0.25
1960	7,789.0	7,749.0	-40.0	46,664.0	16.69	16.61	-0.09
1961	11,865.8	11,632.6	-233.2	49,536.0	23.95	23.48	-0.47
1962	9,744.8	9,844.6	99.8	57,593.0	16.92	17.09	0.17
1963	12,441.7	12,609.0	167.3	66,801.0	18.63	18.88	0.25
1964	14,303.0	13,690.0	-613.0	71,313.0	20.06	19.20	-0.86
1965	15,419.7	14,803.1	-616.6	76,726.0	20.10	19.29	-0.80
1966	18,225.9	18,135.9	-90.0	91,419.0	19.94	19.84	-0.10
1967	21,552.1	21,784.9	232.8	101,481.0	21.24	21.47	0.23
1968	23,262.0	22,669.1	-592.9	112,493.0	20.68	20.15	-0.53
1969	26,715.1	25,115.1	-1600.0	124,893.0	21.39	20.11	-1.28
1970	34,708.1	34,918.9	210.8	147,776.0	23.49	23.63	0.14
1971	49,081.4	42,738.1	-6343.3	192,602.0	25.48	22.19	-3.29
1972	54,373.0	54,010.7	-362.3	240,809.0	22.58	22.43	-0.15
1973	67,521.0	85,308.5	2212.5	309,029.0	21.79	21.08	-0.71
1974	82,274.9	78,365.9	-3909.0	427,098.0	19.26	18.35	-0.92
1975	120,364.2	119,155.4	-1208.8	535,771.0	22.47	22.24	-0.23
1976	162,357.6	158,402.5	-3955.1	674,985.0	24.05	23.47	-0.59
1977	248,904.7	208,556.4	-40348.3	872,894.0	28.51	23.89	-4.62
1978	361,554.6	337,685.1	-23869.5	1,290,723.0	28.01	26.16	-1.85
1979	633,225.5	573,040.6	-60184.9	2,199,520.0	28.79	26.05	-2.74
1980	1,147,557.2	988,228.1	-159329.1	4,435,153.0	25.87	22.28	-3.59
1981	1,632,962.3	1,536,370.6	-96591.7	6,553,596.0	24.92	23.44	-1.47
1982	1,764,880.6	1,622,172.4	-142708.2	8,735,010.0	20.20	18.57	-1.63
1983	2,914,818.2	2,695,632.8	-219185.4	11,551,860.0	25.23	23.34	-1.90
1984	4,276,254.9	3,769,962.0	-506292.9	18,374,840.0	23.28	20.52	-2.77
1985	6,493,304.1	5,980,147.0	-513157.1	27,796,757.0	23.36	21.51	-1.85
1986	8,311,420.7	7,153,602.0	-1157818.7	39,369,505.0	21.11	18.17	-2.94
1987	12,790,981.0	10,444,630.0	-2346351.0	56,564,762.0	21.84	17.93	-4.01
1988	21,446,013.0	17,587,328.0	-3858685.0	100,582,185.0	21.32	17.49	-3.84
1989	38,971,230.0	31,368,631.0	-7502599.0	170,412,370.0	22.81	18.41	-4.40
1990	68,354,409.0	56,572,567.0	-11781842.0	287,254,233.0	23.80	19.69	-4.10
1991	132,400,881.0	99,084,246.0	-33316635.0	452,667,000.0	29.25	21.69	-7.56
1992	225,398,207.2	178,070,167.6	-47328039.6	779,462,200.0	28.92	22.85	-6.07
1993	489,255,000.0	359,850,000.0	-129405000.0	1,321,955,000.0	37.01	27.22	-9.79
1994	818,839,806.2	627,000,000.0	-191839806.2	2,135,712,000.0	38.34	29.36	-8.98

Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

* Hedef

TEBLİĞYTABLO1

Tablo 7: Konsolide Bütçe Harcama, Gelir ve Açıklarının GSMH Esneklikleri Beşer ve Onar Yıllık Dönem Ortalamaları (1924-1993)

(Milyon TL)											
Yıllar	HARCAMA (Kesin Hesap)	Yıllık GSMH		GELİR (Kesin Hesap)	Yıllık GSMH		AÇIK	Yıllık GSMH		GSMH (Cari Fiy.ile)	Yıllık Deg.Oranı
		Deg.Oranı (2) (1)	Esnekliği (3/4)		Deg.Oranı (2) (2)	Esnekliği (2/4)		Deg.Oranı (3) (3)	Esnekliği (3/4)		
II. 5 YILLIK											
1. 1924-1928	199,7	12,0	(0,1)	203,8	11,7	0,3	4,1	(333,9)	(5,8)	1,496,9	7,0
2. 1929-1933	247,7	2,5	(0,3)	240,7	(1,2)	0,3	(7,0)	(84,6)	(15,0)	1,471,6	(5,4)
3. 1934-1938	323,7	8,2	1,1	337,8	11,5	1,7	14,1	(19,1)	(1,9)	1,584,8	11,0
4. 1937-1943	817,6	27,5	1,2	890,2	28,0	1,2	72,6	(565,4)	(36,5)	4,577,2	41,2
5. 1944-1948	1,409,4	14,2	1,9	1,449,3	13,5	1,8	40,0	(331,2)	6,0	7,209,8	3,1
6. 1949-1953	2,258,9	8,1	(0,4)	2,253,9	7,9	(0,4)	(5,1)	1,430,3	214,9	11,877,6	18,8
7. 1954-1958	3,904,0	15,6	1,3	3,837,2	16,2	1,0	(66,8)	41,4	31,5	24,277,8	18,0
8. 1959-1963	9,777,6	21,4	2,4	9,798,0	21,4	2,3	20,3	165,6	15,3	52,852,8	14,0
9. 1964-1968	18,552,5	33,4	1,3	18,216,6	12,7	1,1	(335,9)	(252,9)	(27,7)	90,486,4	11,1
10. 1969-1973	46,477,7	24,2	1,1	44,418,3	23,9	1,1	(2,061,5)	(527,2)	(15,8)	283,181,8	22,7
11. 1974-1978	195,091,2	40,3	1,3	180,433,1	39,7	1,2	(14,658,1)	222,8	7,7	740,294,4	33,3
12. 1979-1983	1,610,688,8	54,4	1,0	1,403,988,9	53,9	1,0	(135,599,9)	75,0	1,2	6,495,027,8	57,1
13. 1984-1988	10,463,994,7	49,6	0,9	8,987,133,8	44,5	0,8	(1,476,860,9)	85,1	1,7	48,937,613,8	54,5
14. 1989-1993	190,387,213,4	87,7	1,3	144,989,322,3	83,1	1,2	(45,398,091,1)	111,4	1,7	602,350,160,6	67,5
III. 10 YILLIK											
1. 1924-1933	223,7	7,2	(0,2)	222,3	5,3	0,3	(1,4)	(109,2)	(10,4)	1,484,2	0,8
2. 1934-1943	570,7	17,9	1,2	614,0	19,7	1,5	43,3	(292,3)	(19,2)	3,081,0	26,1
3. 1944-1953	1,034,2	32,1	0,8	1,051,6	10,7	0,7	-17,4	649,6	110,4	9,543,7	7,0
4. 1954-1963	6,840,8	18,5	1,8	6,817,6	18,8	1,7	(23,2)	103,5	23,4	38,565,3	16,0
5. 1964-1973	32,516,1	18,8	1,2	31,317,4	18,3	1,1	(1,198,7)	(390,1)	(21,8)	196,934,1	16,9
6. 1974-1983	906,890,0	47,3	1,2	831,761,0	46,8	1,1	(75,129,0)	149,3	4,5	3,727,661,1	45,2
7. 1984-1993	108,527,604,1	68,7	1,1	76,988,128,1	64,8	1,0	(23,537,476,0)	98,3	1,7	323,643,887,2	61,0
III. 70 YILLIK											
1924-1993	14,496,354,2	27,2	1,0	11,122,958,8	26,3	1,1	(3,373,395,4)	29,9	12,7	47,081,593,8	24,7

Tablo 11 : Konsolide Bütçe Harcama, Gelir ve Açıkların GSMH Esneklikleri (1924-1993)

Yılar	HARCAMA		GSMH		GELİR		GSMH		AÇIK	GSMH		GSMH	
	(Kesin Hesap)	Yük. Dağ.Oranı (%) (1)	Esnekliği (1/4)	Yük. Dağ.Oranı (%) (2)	Esnekliği (2/4)	Yük. Dağ.Oranı (%) (3)	Esnekliği (3/4)	Yük. Dağ.Oranı (%) (4)		Esnekliği (4/4)	(Carl Fiyat)	Yük. Dağ.Oranı (%) (5)	
1924	141.8			146.5			5.2		5.2		1,203.8		
1925	214.6	51.9	1.94	185.8	26.8	1.00	-28.8	(653.8)	-24.46	-1.24	6,525.6	26.7	
1926	191.2	(10.9)	-1.33	202.1	8.8	1.07	10.9	(137.8)	-0.677	-1.67	1,851.0	8.2	
1927	223.4	16.8	-1.54	233.5	15.5	-1.43	10.1	(7.3)	-0.67	-1.77	1,471.0	(10.9)	
1928	227.9	2.0	0.10	251.1	7.5	0.68	23.2	129.7	11.78	11.78	1,633.0	11.0	
1929	254.6	11.7	0.43	267.8	6.7	0.25	13.2	(43.1)	-1.60	-1.60	2,073.0	26.9	
1930	246.9	(2.2)	0.09	254.0	(5.2)	0.22	5.1	(61.4)	2.59	2.59	1,581.0	(23.7)	
1931	238.0	(4.1)	0.35	214.6	(15.5)	1.30	-24.0	(570.6)	47.73	47.73	1,392.0	(12.0)	
1932	240.0	0.9	-0.06	235.3	9.6	-0.61	-6.5	(77.1)	4.86	4.86	1,171.0	(15.9)	
1933	255.6	6.1	-2.38	231.9	(1.4)	0.56	-23.6	325.1	-128.46	-128.46	1,141.0	(2.6)	
1934	266.8	4.0	0.61	278.5	20.1	3.08	12.7	(153.8)	-23.40	-23.40	1,218.0	6.6	
1935	302.0	13.8	1.76	316.5	13.6	1.77	14.5	14.2	1.83	1.83	1,310.0	7.7	
1936	310.5	2.8	0.10	320.6	1.3	0.04	10.1	(30.3)	-1.03	-1.03	1,695.0	29.4	
1937	364.4	17.4	2.63	378.4	18.0	2.73	14.0	38.6	5.84	5.84	1,807.0	6.9	
1938	375.9	3.2	0.64	394.9	4.4	0.89	19.0	35.7	7.25	7.25	1,896.0	4.9	
1939	470.1	27.5	3.12	478.1	21.1	2.39	-1.0	(105.3)	-11.95	-11.95	2,069.0	8.8	
1940	636.9	32.9	2.00	665.7	32.2	2.38	28.8	(2,980.0)	-180.82	-180.82	2,403.0	16.5	
1941	685.6	7.6	0.31	788.5	18.4	0.75	103.0	267.6	10.51	10.51	2,992.0	24.6	
1942	1,071.5	56.3	0.53	1,216.0	54.5	0.51	146.5	42.2	0.39	0.39	6,198.0	107.1	
1943	1,215.2	13.4	0.27	1,300.8	6.8	0.14	86.6	(41.6)	-0.85	-0.85	9,232.0	49.0	
1944	1,328.7	9.3	-0.34	1,309.9	0.7	-0.03	-18.8	(122.0)	4.42	4.42	6,685.0	(27.8)	
1945	741.6	(44.2)	2.43	812.1	(38.0)	2.09	70.5	(475.0)	26.19	26.19	5,470.0	(18.2)	
1946	1,269.7	71.2	2.81	1,323.8	63.0	2.48	53.9	(253.5)	-0.83	-0.83	6,858.0	25.4	
1947	1,908.1	50.4	5.04	1,979.6	49.6	4.98	70.2	30.8	3.08	3.08	7,543.0	10.0	
1948	1,797.7	(5.8)	-0.23	1,821.5	(8.0)	-0.31	23.8	(68.2)	-2.66	-2.66	9,493.0	25.9	
1949	2,066.2	14.9	3.23	2,064.7	13.4	-2.89	-1.5	(106.3)	22.99	22.99	9,054.0	(4.0)	
1950	2,069.1	(5.3)	-0.76	1,841.3	(10.8)	-1.53	-114.6	7,640.0	1066.67	9,694.0	7.1		
1951	2,069.1	5.3	0.26	2,116.3	14.9	0.74	56.2	(149.0)	-7.41	-7.41	11,644.0	20.1	
1952	2,840.5	29.2	1.88	2,703.6	27.8	1.85	63.1	12.3	0.82	0.82	13,089.0	15.0	
1953	2,572.0	(2.6)	-0.16	2,543.4	(5.9)	-0.36	-28.6	(145.3)	-8.77	-8.77	15,607.0	16.8	
1954	2,727.0	6.0	3.05	2,608.5	2.6	1.30	-118.5	314.3	159.28	159.28	15,915.0	2.0	
1955	3,462.7	26.6	1.32	3,399.4	30.3	1.51	-53.3	(55.0)	-2.78	-2.78	19,117.0	20.1	
1956	3,711.3	7.5	0.49	3,572.8	5.1	0.33	-138.5	159.8	10.43	10.43	22,047.0	15.3	
1957	4,377.4	17.9	0.54	4,337.5	21.4	0.65	-39.9	(71.2)	-2.16	-2.16	29,310.0	32.9	
1958	5,251.4	20.0	1.03	5,267.8	21.4	1.10	16.4	(141.1)	-7.27	-7.27	35,000.0	19.4	
1959	7,046.8	34.2	1.38	7,154.6	35.8	1.45	107.9	527.3	22.50	22.50	43,670.0	24.8	
1960	7,789.0	10.5	1.84	7,749.0	8.3	1.21	-40.0	(197.1)	-20.00	-20.00	46,654.0	6.9	
1961	11,865.8	52.3	8.50	11,632.6	50.1	8.14	-233.2	483.0	78.48	78.48	49,536.0	6.2	
1962	9,744.9	(17.9)	-1.10	9,844.6	(15.4)	-0.05	99.8	(142.8)	-8.78	-8.78	57,593.0	16.3	
1963	12,441.7	27.7	1.73	12,609.0	28.1	1.76	167.3	67.6	4.23	4.23	66,801.0	6.0	
1964	14,303.0	15.0	2.21	13,690.0	8.6	1.27	-613.0	(466.4)	-69.05	-69.05	71,313.0	16.8	
1965	15,419.7	7.8	1.03	14,803.1	8.1	1.07	-616.8	0.6	0.08	0.08	76,726.0	7.6	
1966	18,225.9	18.2	0.95	18,135.9	22.5	1.18	-90.0	(85.4)	-4.46	-4.46	81,419.0	11.0	
1967	21,552.1	18.2	1.66	21,784.9	20.1	1.83	232.8	(358.7)	-32.50	-32.50	101,481.0	11.0	
1968	23,282.0	7.9	-0.73	22,659.1	4.1	0.37	-592.9	(354.7)	-32.69	-32.69	112,493.0	10.9	
1969	26,715.1	14.8	1.35	26,116.1	10.6	0.98	-1600.0	189.9	15.41	15.41	124,893.0	11.0	
1970	34,708.1	29.9	1.63	34,918.9	39.0	2.13	210.8	(113.2)	-6.18	-6.18	147,776.0	18.3	
1971	49,081.4	41.4	1.37	42,738.1	22.4	0.74	-6343.3	(3,109.2)	-102.58	-102.58	192,602.0	30.3	
1972	54,373.0	10.8	0.43	54,010.7	26.4	1.05	-382.3	(84.9)	-3.77	-3.77	240,809.0	25.0	
1973	67,521.0	24.2	0.84	65,308.5	20.9	0.73	-2212.5	510.7	17.82	17.82	309,829.0	28.7	
1974	82,274.9	21.9	0.58	78,365.9	20.0	0.53	-3909.0	76.7	2.03	2.03	427,096.0	27.8	
1975	120,384.2	48.3	1.82	119,155.4	52.1	2.05	-1208.8	(69.1)	-2.71	-2.71	535,771.0	35.4	
1976	162,357.6	34.9	1.34	158,402.5	32.9	1.27	-3955.1	227.2	8.74	8.74	674,986.0	29.3	
1977	249,904.7	53.3	1.82	208,568.4	31.7	1.08	-40346.3	920.2	31.38	31.38	872,894.0	26.0	
1978	361,554.6	45.3	0.95	337,685.1	61.9	1.29	-23889.5	(40.8)	-0.85	-0.85	1,290,723.0	47.9	
1979	633,225.5	75.1	1.07	573,040.6	69.7	0.99	-60184.9	152.1	2.16	2.16	2,199,520.0	70.4	
1980	1,147,557.2	81.2	0.80	988,228.1	72.5	0.71	-158329.1	164.7	1.62	1.62	4,435,153.0	101.6	
1981	1,632,862.3	42.3	0.89	1,536,370.6	55.5	1.16	-96991.7	(39.4)	-0.82	-0.82	6,583,598.0	47.8	
1982	1,764,880.6	8.1	0.24	1,622,172.4	5.6	0.17	-142708.2	47.7	1.43	1.43	8,735,010.0	33.3	
1983	2,914,818.2	65.2	2.02	2,695,832.8	66.2	2.05	-218165.4	53.6	1.66	1.66	11,551,860.0	39.2	
1984	4,276,254.9	46.8	0.79	3,789,922.0	39.9	0.67	-509292.9	131.9	2.23	2.23	16,374,840.0	52.1	
1985	6,493,304.1	51.8	1.01	5,980,147.0	53.6	1.14	-513157.1	1.0	0.02	0.02	27,796,757.0	51.3	
1986	8,311,420.7	28.0	0.67	7,153,802.0	19.6	0.47	-1157816.7	125.6	3.02	3.02	39,369,505.0	41.6	
1987	12,790,981.0	53.9	1.11	10,444,630.0	46.0	0.94	-2346351.0	102.7	2.11	2.11	58,564,782.0	48.8	
1988	21,446,813.0	67.7	0.94	17,587,328.0	58.4	0.95	-3858655.0	64.5	0.90	0.90	100,582,185.0	71.7	
1989	38,871,230.0	81.3	1.17	31,368,831.0	78.4	1.13	-7602599.0	94.4	1.36	1.36	170,412,370.0	69.4	
1990	68,354,409.0	75.8	1.11	56,572,567.0	80.3	1.17	-11781842.0	67.0	0.83	0.83	287,254,233.0	66.6	
1991	132,400,881.0	93.7	1.63	99,084,246.0	75.1	1.30	-33316635.0	182.8	3.17	3.17	452,667,000.0	57.8	
1992	225,398,207.2	70.2	0.97	178,070,167.6	79.7	1.10	-47328039.6	42.1	0.58	0.58	779,462,000.0	72.2	
1993	489,255,000.0	117.1	1.65	359,850,000.0	102.1	1.47	-129405000.0	173.4	2.49	2.49	1,321,956,000.0	61.6	
1994	818,839,806.2	67.4	1.08	627,000,000.0	74.2	1.21	-19189806.2	48.2	0.78	0.78	2,135,712,000.0	69.5	

Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

* Geçici

** Hedef

TEBLİĞ GENELİ

22-Sub

Tablo 12: Konsolide Bütçe Harcamalarının Ekonomik Ayrımı (1970-1994)

Yıl	Bütçe Harcamaları (Küresel Hızla)		Personel	D.Çar.		Pavi	Toplam Çar.		Yatırım	Bac.		Yatırım	Diğer	Toplam	Payı	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	Oran (%)	
	(1)	(2)		(3)	(4)		(5)	(6)		(7)	(8)									(9)
1970	34,708	147,775	10,700	30,8	9/2		14,942	43,1	5/2		1,333		10,316	10,316	10/1	10,0			32,689	23,1
1971	46,091	182,602	16,500	38,6	8,6		22,147	45,1	11,5		2,572		18,235	18,235	36,2	8,9			45,812	20,7
1972	54,373	240,659	17,500	32,2	7,3		24,213	44,5	10,1		3,331		16,099	16,099	37,7	9,6			48,238	20,5
1973	62,711	309,829	20,800	30,4	6,6		29,852	42,3	9,2		2,742		21,711	21,711	34,5	8,7			52,207	20,1
1974	82,227	409,939	28,600	35,8	8,0		40,010	49,8	11,4		3,591		28,471	28,471	34,3	8,1			65,362	21,1
1975	120,354	534,771	42,800	48,3	12,5		50,750	59,5	13,9		4,884		38,445	38,445	41,2	9,2			81,355	23,7
1976	182,358	674,938	59,575	65,9	17,9		72,394	84,8	19,9		6,218		52,470	52,470	56,4	12,6			105,648	25,9
1977	248,905	872,884	79,510	87,7	23,3		107,344	123,9	27,2		8,629		74,477	74,477	82,8	19,3			142,728	24,1
1978	381,555	1,250,723	119,840	131,9	31,3		167,354	191,7	41,9		12,879		111,354	111,354	122,5	29,3			214,816	28,9
1979	635,225	2,198,520	201,277	215,3	51,2		250,284	291,3	64,1		19,997		174,894	174,894	204,8	51,4			336,822	38,9
1980	1,147,557	4,435,153	350,875	376,9	72,9		434,265	503,3	116,3		35,939		282,823	282,823	324,5	82,6			594,882	26,6
1981	1,632,862	6,552,586	404,341	424,8	62,9		509,388	594,3	134,4		44,407		354,574	354,574	406,1	109,4			859,956	24,3
1982	1,764,681	6,756,010	462,065	262,5	5,8		528,130	14,7	3,0		183,059		345,071	345,071	47,5	10,6			908,533	10,6
1983	2,161,818	11,651,680	670,452	269,4	5,8		337,940	13,7	3,4		308,248		386,996	386,996	47,5	10,6			898,554	10,6
1984	4,278,355	16,374,840	898,135	269,4	4,8		594,248	13,8	3,2		382,918		462,638	462,638	52,1	12,2			1,019,909	12,2
1985	5,954,304	27,796,937	1,275,441	186,4	4,5		1,211,206	14,6	3,1		547,891		764,315	764,315	84,3	18,7			1,486,530	18,7
1986	8,943,831	41,812,482	2,445,528	269,4	3,0		2,451,891	12,1	2,8		1,547,891		3,000,000	3,000,000	33,7	7,7			3,347,891	33,7
1987	12,169,981	59,552,782	3,559,832	328,4	5,1		3,551,320	36,7	7,8		2,346,000		1,205,320	1,205,320	14,7	4,1			4,751,320	14,7
1988	21,446,019	100,562,185	6,559,782	328,4	7,4		4,120,503	10,2	2,4		2,346,000		1,774,503	1,774,503	20,6	5,1			3,548,503	20,6
1989	38,271,230	170,412,970	12,539,127	393,7	9,2		6,897,150	10,2	2,4		3,548,503		3,348,647	3,348,647	38,5	10,4			6,697,150	38,5
1990	68,254,409	287,254,253	24,854,905	372,4	10,9		11,246,225	9,5	2,5		8,030,524		3,215,701	3,215,701	46,8	13,8			11,246,225	46,8
1991	192,000,881	482,657,000	48,291,000	417,1	12,1		20,387,458	9,0	2,6		14,444,037		5,943,421	5,943,421	30,9	7,7			26,330,879	7,7
1992	255,398,207	779,482,200	84,075,589	417,1	12,1		20,387,458	9,0	2,6		14,444,037		5,943,421	5,943,421	30,9	7,7			26,330,879	7,7
1993	488,238,000	1,421,885,000	189,832,000	347,1	12,8		35,480,000	7,2	2,7		28,048,000		7,432,000	7,432,000	15,4	4,2			35,480,000	4,2
1994	2,338,930,000	2,135,712,000	244,370,350	550,0	12,4		87,607,553	8,2	3,2		332,888,923		40,718,630	40,718,630	17,2	4,0			413,607,183	17,2
1970-1994	1,132,278,000	4,482,404,000	191,828,000	2,550,0	10,4		3,300,000,000	10,4	3,2		1,789,000,000		1,511,000,000	1,511,000,000	13,3	3,0			3,291,000,000	13,3

(*) Hesaplanmış, bütçe ve mali kontrol dışı içtihatlar
 (**) Personel Yedekleri dahil
 (†) Millî Servisler Bakanlığına ait harcamalar (1994) içinde bulunmayan 1980 yılından itibaren bütçesizdir. Bu nedenle, Bu raporun, 1975-94, 1976-94, 1977-94, 1978-94, 1979-94, 1980-94, 1981-94, 1982-94, 1983-94, 1984-94, 1985-94, 1986-94, 1987-94, 1988-94, 1989-94, 1990-94, 1991-94, 1992-94, 1993-94, 1994-94 yıllarına ilişkin harcamaları kapsamaktadır.
 (††) Millî Servisler Bakanlığına ait harcamalar (1994) içinde bulunmayan 1980 yılından itibaren bütçesizdir. Bu nedenle, Bu raporun, 1975-94, 1976-94, 1977-94, 1978-94, 1979-94, 1980-94, 1981-94, 1982-94, 1983-94, 1984-94, 1985-94, 1986-94, 1987-94, 1988-94, 1989-94, 1990-94, 1991-94, 1992-94, 1993-94, 1994-94 yıllarına ilişkin harcamaları kapsamaktadır.

2) 1985 yılında yapılan kamu idareleri bütçelerinin transfer imkânıyla birleştirilmesinden dolayı, 1975'ten itibaren 2.705, 1976'da 2.671, 1978'de 5.038, 1983'te 5.175, 1984'te 18.076, 1985'te 20.406, 1986'da 40.821, 1984'te 65.340 milyon lirası tutarındaki kamu idareleri bütçelerinin birleştirilmesi için hesaplama yapılmıştır. Bu hesaplama, bütçe ve mali kontrol dışı içtihatlar hariçtir.

3) 1988 ve sonrası yıllarda bütçe dışı harcamalar yapılmıştır. Bu harcamaların toplamı, bütçe dışı harcamaların toplamına eklenmiştir.

TEBİRLİ TABLO: 1970-1994 Yılları Arasında Mali Kontrol Dışı İçtihatlar

Tablo 13 : Konsolide Bütçe Harcamalarının Ekonomik Ayrımı (1970-1994)

(Milyon TL)

Yıllar	Bütçe Harcamaları (Ana Para ve Nazım) (Giderler hariç)	SSM:	Personel	* Payı	D.Cari	Payı	Toplam Cari	Payı	Yatırım	Payı	Transferler	Payı
(1)	(2)	(3)	(3)	3/1	(4)	4/1	(5)	5/1	(6)	6/1	(7)	7/1
				3/2		4/2		5/2		6/2		7/2
1970	32.659	147.776	10.700	32,7	4.242	13,0	2,9	14,942	45,7	10,1	10,216	31,2
1971	45.612	192.602	16.500	36,2	5.647	12,4	2,9	22,147	48,6	11,5	8.406	18,4
1972	49.266	240.809	17.500	35,5	7.713	13,6	2,6	24.213	49,1	10,1	8.676	17,6
1973	62.267	309.839	20.500	32,9	8.092	13,0	2,6	28.592	45,9	9,2	11.984	19,2
1974	76.372	437.098	29.200	38,2	10.810	14,2	2,6	40.010	52,4	9,4	18.092	23,7
1975	112.617	535.771	42.838	38,0	15.469	13,7	2,9	56.307	51,7	10,9	32.143	28,5
1976	153.869	674.866	56.575	37,0	15.419	10,0	2,3	72.354	47,0	10,7	47.610	30,9
1977	234.361	872.864	76.510	32,6	27.244	11,6	3,1	103.754	44,2	11,9	77.418	33,0
1978	334.962	1.220.723	119.540	35,8	32.333	9,7	2,5	152.173	45,4	11,8	114.539	34,2
1979	596.853	2.138.520	201.277	33,7	61.988	10,4	2,8	253.255	44,1	12,0	183.909	17,1
1980	1.078.358	4.435.193	350.875	32,5	143.910	13,3	3,2	484.755	45,9	11,2	308.245	20,2
1981	1.515.601	6.554.596	404.341	26,7	235.128	13,4	3,5	697.459	43,1	9,7	571.886	37,7
1982	1.601.757	8.735.010	462.085	25,8	259.130	16,2	3,0	721.215	45,0	8,3	564.510	34,6
1983	2.612.522	11.551.860	870.452	23,7	397.940	15,7	3,2	1.066.392	40,3	9,2	1.071.421	41,0
1984	3.784.305	18.374.840	896.135	23,7	594.246	15,7	3,2	1.490.387	38,4	8,1	1.610.427	42,6
1985	5.395.375	27.796.757	1.275.441	23,6	819.407	15,2	2,9	2.094.848	38,8	7,5	2.187.915	40,5
1986	8.311.421	39.369.505	1.840.114	22,1	1.211.205	14,6	3,1	3.051.320	36,7	7,8	3.480.115	42,0
1987	21.446.013	98.564.782	5.052.832	23,4	1.541.691	12,1	2,6	4.537.374	35,5	7,7	5.963.501	45,8
1988	36.871.290	170.412.970	12.598.127	33,9	2.407.155	11,2	2,4	7.459.997	34,8	9,8	10.422.058	48,6
1989	66.354.469	287.254.253	26.454.905	38,7	4.120.503	10,6	2,4	16.658.530	42,9	10,6	16.393.241	42,2
1991	134.400.561	492.667.000	49.291.009	37,2	6.997.150	10,2	2,5	33.452.038	48,9	11,6	25.020.557	36,8
1992	225.398.207	779.462.500	84.075.589	41,7	11.245.225	8,5	2,5	60.536.234	45,7	13,4	52.825.759	39,9
1993	488.295.000	1.921.955.000	169.592.000	34,7	20.367.458	9,0	2,6	114.449.057	50,8	14,7	78.264.078	34,7
1994 (*)	818.939.806	2.135.712.000	284.979.990 (**)	32,4	55.450.000	7,2	2,7	204.932.000	41,9	15,5	226.786.000	46,4
					67.937.593	8,5	3,2	332.886.923	40,7	15,6	84.574.952	10,3

Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

(*) Hedef

(**) Personel Yıradığı Değişiklik

NOT : 1) Millî Savunma Bakanlığının vizesiz yatırımları cari karakterli olduğundan 1950 yılından itibaren bütçelerde (*) ödenek tiro altında yer almaktadır. Bu nedenle, 1975'de 5.042, 1977'de 6.286, 1978'de 6.115, 1979'da 14.975, 1980'de 30.391, 1981'de 34.314, 1982'de 34.568, 1983'de 46.526, 1984'de 51.194, 1985'de 71.840, 1986'de 83.792, 1987'de 105.989, 1988'de 66.853, 1989'de 52.670 milyon lira keskin hesaplarca yerleştirilmiş yatırım harcamalarının dışındaki keskin hesaplarca yerleştirilmiş diğer cari harcamalara ilave edilmiştir.

2) 1985 yılında liberalizasyon komisyonlarının bütçelerinin transfer tablosunda yer almayan başlıklarından, 1975'de 1.355, 1978'de 2.043, 1977'de 2.709, 1979'da 3.577, 1979'da 5.098, 1980'de 5.175, 1981'de 18.876, 1982'de 28.408, 1983'de 40.821, 1984'de 55.340 milyon lira tutarındaki kamu dışı transfer tablosunda yer almayan keskin hesaplarca yerleştirilmiş yatırım harcamalarının dışındaki keskin hesaplarca ilave edilmiştir.

TEBLİĞ TABLO 13

Tablo 14 : Bütçe ve GSMH (1924 - 1993)

(MİLYON TL.)

	1924 (1)	1933 (2)	KAT (2/1)
GSMH	1.230.8	1.141.0	-0.1
BÜTÇE GİDERLERİ	141.3	255.5	0.8
BÜTÇE GELİRLERİ	146.5	231.9	0.6
BÜTÇE DENGESİ	5.2	-23.6	-5.5
	1934	1943	KAT
GSMH	1.216.0	9.232.0	6.6
BÜTÇE GİDERLERİ	265.8	1.215.2	3.6
BÜTÇE GELİRLERİ	278.5	1.300.8	3.7
BÜTÇE DENGESİ	12.7	85.6	5.7
	1944	1953	KAT
GSMH	6.685.0	15.607.0	1.3
BÜTÇE GİDERLERİ	1.328.7	2.572.0	0.9
BÜTÇE GELİRLERİ	1.309.9	2.543.4	0.9
BÜTÇE DENGESİ	-18.8	-28.6	0.5
	1954	1963	KAT
GSMH	15.915.0	66.801.0	3.2
BÜTÇE GİDERLERİ	2.727.0	12.441.7	3.6
BÜTÇE GELİRLERİ	2.608.5	12.609.0	3.8
BÜTÇE DENGESİ	-118.5	167.3	-2.4
	1964	1973	KAT
GSMH	71.313.0	309.829.0	3.3
BÜTÇE GİDERLERİ	14.303.0	67.521.0	3.7
BÜTÇE GELİRLERİ	13.690.0	65.308.5	3.8
BÜTÇE DENGESİ	-613.0	-2212.5	2.6
	1974	1983	KAT
GSMH	427.098.0	11.551.860.0	26.0
BÜTÇE GİDERLERİ	82.274.9	2.914.818.2	34.4
BÜTÇE GELİRLERİ	78.365.9	2.695.632.8	33.4
BÜTÇE DENGESİ	-3909.0	-219185.4	55.1
	1984	1993	KAT
GSMH	18.374.840.0	1.321.955.000.0	70.9
BÜTÇE GİDERLERİ	4.278.254.9	489.255.000.0	113.4
BÜTÇE GELİRLERİ	3.769.962.0	359.850.000.0	94.5
BÜTÇE DENGESİ	-508292.9	-129405000.0	253.6
	1924	1993	KAT
GSMH	1.203.8	1.321.955.000.0	1098150.7
BÜTÇE GİDERLERİ	141.3	489.255.000.0	3462525.5
BÜTÇE GELİRLERİ	146.5	359.850.000.0	2456313.0
BÜTÇE DENGESİ	5.2	(129.405.000.00)	-24885577.9

Tablo 14 / A : Bütçe ve GSMH (1959 - 1993)

(MİLYON TL.)

	1959 (1)	1963 (2)	ARTIŞ (%) (2/1)
GSMH	43.670.0	66.801.0	53.0
BÜTÇE GİDERLERİ	7.046.8	12.441.7	76.6
BÜTÇE GELİRLERİ	7.154.6	12.609.0	76.2
BÜTÇE DENGESİ	107.8	167.3	55.2
	1964	1968	ARTIŞ (%)
GSMH	71.313.0	112.493.0	57.5
BÜTÇE GİDERLERİ	14.303.0	23.262.0	62.6
BÜTÇE GELİRLERİ	13.690.0	22.669.1	65.6
BÜTÇE DENGESİ	-613.0	-592.9	-3.3
	1969	1973	ARTIŞ (%)
GSMH	124.893.0	309.829.0	148.1
BÜTÇE GİDERLERİ	26.715.1	67.521.0	152.7
BÜTÇE GELİRLERİ	25.115.1	65.308.5	16.0
BÜTÇE DENGESİ	-1600.0	-2212.5	38.3
	1974	1978	ARTIŞ (%)
GSMH	427.098.0	1.290.723.0	202.2
BÜTÇE GİDERLERİ	82.274.9	361.554.6	339.4
BÜTÇE GELİRLERİ	78.365.9	337.685.1	330.9
BÜTÇE DENGESİ	-118.5	167.3	-2.4
	1964	1973	ARTIŞ (%)
GSMH	71.313.0	309.829.0	3.3
BÜTÇE GİDERLERİ	14.303.0	67.521.0	3.7
BÜTÇE GELİRLERİ	13.690.0	65.308.5	3.8
BÜTÇE DENGESİ	-3909.0	-23869.5	510.6
	1979	1983	ARTIŞ (%)
GSMH	2.199.520.0	11.551.860.0	425.2
BÜTÇE GİDERLERİ	633.225.5	2.914.818.2	360.3
BÜTÇE GELİRLERİ	573.040.6	2.695.632.8	370.4
BÜTÇE DENGESİ	-60184.9	-219185.4	264.2
	1984	1988	ARTIŞ (%)
GSMH	18.374.840.0	100.582.185.0	447.4
BÜTÇE GİDERLERİ	4.278.254.9	21.446.013.0	401.3
BÜTÇE GELİRLERİ	3.769.962.0	17.587.328.0	366.5
BÜTÇE DENGESİ	-508292.9	-3858685.0	659.1
	1989	1993	ARTIŞ (%)
GSMH	170.412.370.0	1.321.955.000.0	675.7
BÜTÇE GİDERLERİ	38.871.230.0	489.255.000.0	1158.7
BÜTÇE GELİRLERİ	31.368.631.0	359.850.000.0	1047.2
BÜTÇE DENGESİ	-7502599.0	-129405000.0	1624.8

Tablo 15: Onar Yıllık Dönemler İtibarıyla Bütçe Göstergeleri ve Büyüme Hızları

	1924/1933	1934/1943	1944/1953	1954/1963	1964/1973	1974/1983	1984/1993	1924/1993
Bütçe Gideri/GSMH	15.5	20.6	19.3	17.4	21.7	24.7	25.2	20.6
Bütçe Gelini/GSMH	15.3	21.9	19.6	17.3	20.9	22.8	20.6	19.8
Vergi Gelini/GSMH	11.0	12.3	12.7	12.3	14.9	17.5	15.8	13.8
Bütçe Deng./GSMH	-0.2	1.2	2.5	-0.2	-0.7	-1.9	-4.7	-0.6
Verg Gel./Bütçe Gid.	72.6	61.2	66.3	71.5	69.0	71.5	63.2	67.9
Vergi Gel./Bütçe Gel.	72.7	57.7	65.3	72.1	71.3	77.3	77.2	70.5
Bütçe Gel./Bütçe Gid.	99.6	106.2	101.5	99.1	96.8	92.4	82.1	96.8
Büyüme Hızı	8.2	2.5	5.6	4.6	6.4	4.1	5.5	5.3

Tablo 16 : Milli Savunma, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıklarının Onar Yıllık Dönemler İtibarıyla, Konsolide Bütçe İçindeki Ortalama Payları (%)

KURULUŞ	1924/1933	1934/1943	1944/1953	1954/1963	1964/1973	1974/1983	1984/1993	1924/1993
Milli Savunma Bak.	24.5	31.6	27.7	25.1	17.2	13.8	11.5	21.6
Milli Eğitim Bak.	3.7	3.7	7.9	11.3	13.0	12.1	11.3(*)	9.0
Sağlık Bakanlığı	1.5	2.2	2.5	3.7	3.4	3.5	3.1	2.8

(*) Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün 1984 ile 1989 yıllarıdaki harcamaları Milli Eğitim Bakanlığı'nun harcamalarına dahildir

Tablo 17 : Savunma ve Güvenlik Hizmetleri Harcamalarının Beşer Yıllık Dönemler İtibariyle Konsolide Bütçe İçindeki Payları (*)

DÖNEMİ	BÜTÇE PAYI (%)
1924 - 1928	37.2
1929 - 1933	27.3
1934 - 1938	27.6
1939 - 1943	45.8
1944 - 1948	35.9
1949 - 1953	28.4
1954 - 1958	32.8
1959 - 1963	26.6
1964 - 1968	23.4
1969 - 1973	19.5
1974 - 1978	18.7
1979 - 1983	17.3
1984 - 1988	16.1
1989 - 1993	17.1

(*) Savunma ve Güvenlik hizmetleri harcamalarına; MSB- İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığının harcamaları dahil bulunmaktadır.

Kaynak : Savunma ve Güvenlik Hizmetleri (1924-1993) Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü- Sayı : 1993/9.